

A magyarországi német nyelvű források kutatása szövegfajták, kutatási perspektívák és forráskiadási kérdések (1000–1848)

A Pécsi Tudományegyetem Történettudományi Intézetének szervezésében került megrendezésre 2019. november 8-án „A magyarországi német nyelvű források kutatása szövegfajták, kutatási perspektívák és forráskiadási kérdések (1000–1848)” c. konferencia és az ezzel egybekötött workshop. Az esemény, amely történészek, nyelvészek, levéltárosok bevonásával, széles körű kronológiai kitekintéssel zajlott – hiszen a középkor évszázadaitól kezdve egészen az újkori témákat érintette a program –, arra a kérdésre kereste a választ, hogy a történeti Magyarország területén keletkezett német nyelvű források milyen kutatási lehetőségeket rejtenek magukban. Emellett az e forrásokra támaszkodó, már megkezdett kutatások is bemutatásra kerültek. Láng András, a PTE BTK tudományos és akkreditációs dékánhelyettesének a nyitóbeszéde után került sor a négy szekcióra (középkori német nyelvű források, krónikák, a kora újkori város, rendiség és rendi igazgatás) osztott előadások megtartására.

Először Bácsy Dániel (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet) előadását hallhatták a konferencia résztvevői. A fiatal kutató a 13. században alkotó Jans von Enikel, bécsi krónikás munkásságára alapján arról számolt be, hogy a IV. Béla és fia V. István ifjabb király belviszályában sorsdöntőnek bizonyuló isaszegi csata hagyományosan elfogadott datálása (1265) korrekcióra szorulhat. Az előadó arra is felhívta a figyelmet, hogy az 1260-as évek eseményeinek kronológiája jellemzően az osztrák források bevonásával tovább finomítható.

Ezt követően Bagi Dániel (PTE BTK Történettudományi Intézet) tartott részletes beszámolót Gombos Albin Catalogusának német nyelvű forrásairól, a kiadványba foglalt szöveggörpuszok kritikai problémáiról, kiadásairól és fordításairól. Megállapítást nyert, hogy a Gombos művében szereplő német nyelvű források száma tovább bővíthető, sok esetben az újabb kutatások eredményeit tükröző kri-

tikai kiadásokra, bilingvis kiadványokra lenne szükség. E forráskiadások pedig jelentős mértékben hozzájárulhatnak a középkori magyar történelem esemény, eszme és kultúrtörténetének megismeréséhez.

A szekció utolsó előadását Balogh F. Andrásnak (ELTE BTK Germanisztikai Intézet) köszönhette a hallgatóság. Az ELTE Germanisztikai Intézetének oktatója széleskörűen tekintette át a magyarországi német irodalom alkotásait, illetve mutatta be azok szerzőit. Érdekes előadása a kutatástörténeti részleteket sem nélkülözte, továbbá módszertani elemekkel is kiegészült, mely a kutatás rejtelmeibe engedett bepillantást.

A szekciót záró vita és kérdések után Orsós Julianna PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) Jakob Twingernek, a strasbourgi Szent Tamás egyház kanonokjának a krónikájával kapcsolatos kutatási eredményeiről számolt be. Műfaji elemzése során kitért arra a kérdésre is, hogy világ- avagy városi krónikával van-e dolgunk, ezen felül a textus magyar történelemre vonatkozó passzusai is bemutatásra kerültek, csakúgy, mint a krónika szövegtörzset tartalmazó kódex díszes lapjai.

Báling Péter (PTE BTK Történettudományi Intézet) Mügelin Henrik Ungarische Chronikját övező problémáit igyekezett bemutatni. A szerző személye körüli viták, a kézirat keletkezésének és szövegahagyományainak ismertetése után az előadó arra hívta fel a figyelmet, hogy a német nyelvű szakirodalom eredményeinek megismerése nélkülözhetetlen lenne a kutatás számára, hiszen a magyar historiográfia egyáltalán nem hasznosította ezeket.

Kiss Iván (ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola) V. László korának történeti kérdéseivel foglalkozott Kottanner Jánosné memoárjának, illetve Aventinus történeti munkáinak a fényében. Az előadás rámutatott, hogy a korszak zavaros történeti eseményei más megvilágításba kerülhetnek a már ismert források újszerű feldolgozásával és kritikai kiadásával.

A kora újkori városok szekciójának nyitó előadását Németh István (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) tartotta. Az előadó ismertette a szlovákiai levéltárakban (Kassa, Pozsony, Szokolca, Trencsén) fellelhető középkori (16. századig bezárólag értelmezve azt) német és szláv forrásanyagot. Az egyes forrástípusok (számadáskönyvek, városi krónikák, naplók) bemutatása mellett a főlevéltáros a digitalizációs eljárásokról és azok szükségességéről is beszélt.

Guitman Barnabás (PPKE BTK Történettudományi Intézet) szintén a felvidéki levéltárak német nyelvű iratanyagáról szólt, kiemelve és részletesen bemutatva Bártfa város levéltárát, az ott található, leginkább levelekből álló forrásbázist, illetve ezek kutatási lehetőségeit.

Gerner Zsuzsa (PTE BTK Germanisztika Intézet) előadásának tárgya ugyancsak a levéltári kútfők témakörét érintette. Ez esetben a hallgatóság egy igen speciális kútfővel ismerkedhetett meg, mégpedig Pécs városának 18. századból szár-

mazó német végrendeleteivel és az erre épülő nyelvészeti, történeti kutatásokkal, amelyek a betelepülések, betelepítések mellett a nyelvjárások kérdését is érintette.

Az utolsó szekciót Tóth Árpád (Miskolci Egyetem BTK Történettudományi Intézet) nyitotta, aki az újkori halotti anyakönyvekben szereplő címhasználatra kiterjedő vizsgálatának kútfojt, lehetőségeit és várható eredményeit taglalta. Utóbbiak a magyarországi városok különböző nyelvhasználatát, nyelvjárásait is megvilágíthatják.

Kulcsár Krisztina (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) a Magyar Országos Levéltár gyűjteményében megtalálható különböző német nyelvű források típusait, rendszerezésüket, feldolgozásuk szintjeit ismertette a konferencia résztvevőivel. Az előadó szót ejtett a digitalizációs folyamatok jelen állásáról és annak előnyeiről is.

A konferencia előadássorozatát Forgó András (PTE BTK Történettudományi Intézet) zárta. Az abszolutizmus kérdése mellett a 18. századi rendi országgyűlések alkotmányos és informális csatornáit mutatta be korabeli német források alapján. E források (levelek, naplók, feljegyzések) szerzőinek rövid és érdekes életútját is végigkísérhették a résztvevők.

Az egész napos konferencia végül egy workshoppal zárult, amely során megállapítást nyert, hogy a magyarországi német nyelvű kútfojt egy olyan – jelenleg még nem teljes mértékben kiaknázott – forráscsoportot jelentenek, amelyek több figyelmet igényelnének a történeti kutatások során. Kritikai kiadások, forrásgyűjtemények nagyban elősegítenék a munkát, amelynek megvalósításában érdemes lenne az egyetemek, levéltárak és egyáltalán a széles szakma – nyelvészek, levéltárosok, történészek – bevonásával és közreműködésével elvégezni. Mivel a résztvevők sikeresnek ítélték a konferenciát, reméljük, hogy a jövőben hasonló szakmai megbeszélésre ismételten sor kerülhet a Pécsi Tudományegyetem berkein belül.

Báling Péter